

‘Een samenleving heeft gemeenschappelijkheid nodig, maar ook buitensluiting’

Posted on 1 maart 2025 by Maaïke van Charante

Is woke op de terugtocht of lijkt dat maar zo? Maaïke van Charante vroeg het aan historicus Steije Hofhuis (1983), postdoctoraal onderzoeker aan het Wissenschaftszentrum Berlin, afdeling Migration und Diversität. ‘De utopische ambities van woke maken radicalisering bijna onvermijdelijk.’

Wat is woke eigenlijk?

Hofhuis: ‘Woke is een cocktail van ideeën, bijvoorbeeld vanuit het marxisme en het postmodernisme, en dat maakt het lastig te definiëren. Toch vallen bepaalde zaken wel op. Zo spreekt Eric Kaufmann – een Canadese professor politicologie – over de heiligverklaextremering van historisch benadeelde groepen bij woke. Dat leidt tot een sterke ambitie om dat historische onrecht recht te zetten, via de hooggestemde idealen van diversiteit, *equity* en inclusie, met ingrijpende controle van bovenaf. Bij woke ligt dus niet de focus op mensen goed onderwijs bieden waardoor ze beter in

staat worden zichzelf te redden – het oude verheffingsideaal – maar ligt de focus op sturing van bovenaf, waarbij woke totalitaire trekjes ontwikkelt.

‘Verder heeft het iets religieus. De Duitsers spreken wel van een *Ersatzreligion*, een vervangende religie. John McWhorter – een zwarte Amerikaanse intellectueel – noemde het ook een religie, in zijn boek *Woke Racism: How a New Religion Has Betrayed Black America*. Dat religieuze blijkt ook uit een verlangen naar zuiverheid. ‘Wij gaan Gods staat op aarde creëren.’ Maar als mensen zo hoog, zo utopisch inzetten, weet je eigenlijk wel al dat het onaangenaam gaat worden. Zoals Karl Popper zei: “*The attempt to make heaven on earth, invariably produces hell.*”

Is extremisme een onvermijdelijk aspect van woke?

‘Niet iedereen die zich woke noemt, zit er op dezelfde manier in. Je hebt ook van die goedbedoelende PvdA’ers die denken: de *civil rights movement* was goed, en dit is gewoon de volgende stap. Maar als het gaat om die DEI-idealen (diversiteit, *equity*, inclusie) is radicalisering bijna onvermijdelijk. Dat komt door die utopische ambities, en het heeft ook te maken met een drogreden, gerelateerd aan *equity*, de tweede letter van DEI.

‘Die drogreden is dat ongelijke uitkomsten per definitie te wijten zijn aan discriminatie en racisme. Het is zelfs zo dat discriminatie en racisme vaak al ‘bewezen’ worden uit het feit dat er ongelijkheid is, terwijl er natuurlijk veel meer factoren meespelen. Dat ‘onrecht’ moet dan bestreden worden om *equity* – vaak vertaald als gelijke uitkomsten – te bereiken. Maar daarvoor moet je mensen in hokjes indelen, en permanent controleren dat mensen uit verschillende hokjes op de juiste manier gerepresenteerd worden. Dat kan bijna niet anders dan totalitair worden.

‘Wat je ook ziet in de woke-beweging is een erfenis van marxisme: een tegenstander is niet een andersdenkende waarmee je een open discussie aangaat, maar iemand die staat voor belangen die onderdeel zijn van het onderdrukkende systeem. Alles wordt gedefinieerd door de belangen in het machtsconflict.

‘Een wrange ironie van de woke-beweging is dat die een deel van zijn populariteit ontleent aan het feit dat mensen terecht racisme onaangenaam vinden, maar door die hokjesmentaliteit denken ze zelf enorm vanuit ras. Ze maken ras tot centrale identiteit, en komen uit op dingen die veel op racisme lijken. Denk bijvoorbeeld aan ‘*white culture*’ en ‘het witte perspectief’, dat zijn ideeën die je ook bij de nazi’s zag,

maar dan benaderd vanaf de andere kant. Ook interessant is dat ze vaak tegen assimilatie zijn, of dat de ene raciale groep cultuuritems van een andere groep overneemt, de zogenoemde *cultural appropriation*. Daar waren de nazi's ook tegen.'

Na 7 oktober 2023 werden grote delen van de woke-beweging anti-Israël, en zelfs antisemitisch. Hoe kijk jij daar tegenaan?

'Er spelen meerdere dingen. Woke heeft veel uit het marxisme overgenomen, zoals het scherpe onderscheid tussen onderdrukkers en onderdrukten. In het conflict tussen Israël en de Palestijnen worden de zionisten – wat dus vrijwel alle Joden zijn – als onderdrukkers beschouwd. En dan wordt het heel moeilijk om nog te zien dat antisemitisme ook een vorm van onderdrukking is, dat ook Joden slachtoffer van racisme kunnen zijn.

'Een ander probleem van de woke-beweging is dat hun idealen natuurlijk heel vaak conflicteren met opvattingen van moslims. Bijvoorbeeld als het gaat om seksuele vrijheid van vrouwen of homo's, of toxische mannelijkheid binnen de islamitische wereld. Dat is een pijnpunt waar ze voortdurend mee worstelen. Dus ik denk ook dat er een soort blijdschap was, van: "Hier zijn we het een keer eens! Hiervoor kunnen we samen de straten op." Ik heb ook wel verslagen gelezen waarin mensen schreven: "Wat een geweldig gevoel om hier met al die moslims samen hetzelfde te delen.'"

In De Groene Amsterdammer stoorde theatermaakster Naomi Velissariou zich aan schooljuffen die zich tijdens een activiteit als heksen verkleedden. Wat vind jij daarvan?

'Wat die juffen doen is de heks als een toch wat komische figuur neerzetten. En wat interessant is: dat beeld van de heks als een soort sprookjesfiguur – wel gevaarlijk, maar niet al te serieus – dat ontstond pas in de zeventiende eeuw. En dat viel samen met het verval van de heksenjachten. Want heksenjachten vonden plaats vanuit de gedachte dat heksen echt gevaarlijk zijn, dus toen die ontspanning ontstond, was het met heksenvervolging snel gedaan.

Daarom denk ik ook dat het nogal ironisch is dat mensen hier zo dwingend over zijn. Alles moet voor de juiste samenleving precies op onze manier, en voor deze sprookjesfiguur, de heks, is geen ruimte meer. Dan krijg je die extreme serieusheid, die wens naar een soort zuiverheid. En dat is nu net de houding die tot

heksenvervolgingen leidde. Niet die sprookjesfiguur. Die maakte er juist een einde aan.'

Denk jij dat woke is gekaapt door een vooraanstaande culturele elite, zoals de Amerikaanse socioloog Musa al-Gharbi stelt?

'Dit klinkt een beetje als: het "echte" communisme is nog niet geprobeerd. Tegelijkertijd wijst hij wel op iets interessants: namelijk dat woke een beweging is die zich sterk profileert als opkomen voor de onderdrukten, maar die tegelijkertijd juist populair is geworden bij het ultieme establishment. Waarom gebeurt dat? Daar zijn meerdere analyses over.

'Ten eerste de klassiek marxistische analyse. Een linkse beweging zou voor wezenlijke economische verandering kunnen zorgen en daarmee een bedreiging kunnen zijn voor de belangen van de heersende kapitalistische klasse. Dan is woke een handige variant van links. Je kunt wat uiterlijke kenmerken overnemen en daarmee het juiste imago creëren zonder dat echte verandering nodig is. Dus wel *pronouns* gebruiken, maar niet het minimumloon verhogen. Tegelijkertijd worden onderlinge tegenstellingen binnen de economisch arme klasse, zoals kleur, juist opgepookt.

'Een andere analyse is dat een elite altijd nieuwe manieren zoekt om zich te onderscheiden. Een Franse socioloog, Pierre Bourdieu, heeft daar een interessant boek over geschreven: *La distinction*. De elite handhaaft haar exclusiviteit door telkens nieuwe hoepeltjes te creëren waar je doorheen moet springen. Wie dat niet kan, is geen echte elite. Het gaat dan om steeds weer nieuwe hypes rond triviale dingen die heel belangrijk worden gemaakt. Je zou woke taalgebruik als zo'n hoepeltje kunnen zien.

'Dan is er nog een verklaring die afkomstig is uit de evolutietheorie: *the handicap principle*. Denk bijvoorbeeld aan een pauwenstaart, die is heel onhandig en maakt het moeilijker om te overleven. De evolutionaire verklaring voor zo'n kostbare handicap is, dat het een signaal is om te laten zien: kijk eens, ik ben zo fit, dat ik me deze handicap kan veroorloven! Zo kun je kijken naar blanke mannen als journalist Joris Luyendijk of hoogleraar Casper Albers die woke-denken omarmen en zich afzetten tegen 'witte' mannen, dus tegen de categorie waar zij zelf bij horen. Daarmee adverteren zij hun eigen sterke maatschappelijke positie, zij kunnen zich deze handicap van anti-blanke retoriek en beleid veroorloven. Voor blanke mannen uit de lagere middenklasse is dat veel te riskant.'

In haar HJ Schoo-lezing van 2022 noemde Dilan Yeşilgöz woke een bedreiging voor de democratische rechtsstaat. Hoe denk jij daarover?

'Niet iedereen die zichzelf woke noemt is gevaarlijk, maar in de kerngedachtes van de beweging zitten wel fundamentele gevaren. Zo kunnen deze mensen vaak niet verdragen dat er andersdenkenden zijn. Dat zie je ook in de wetenschap gebeuren, dat ze gewoon geen expliciete tegenstemmen verdragen. Niet in debat willen gaan bedreigt natuurlijk de democratische orde waarin pluralisme heel belangrijk is.

'Een ander risico is de verabsolutering van dat diversiteit- en inclusie-ideaal. Samenlevingen hebben niet alleen diversiteit nodig, maar ook gemeenschappelijkheid. Dat is zo'n beetje het oudste sociologische inzicht: je hebt gemeenschappelijke symbolen, een gemeenschappelijke cultuur nodig om als samenleving te kunnen functioneren. Dat betekent dat een samenleving ook buitensluiting nodig heeft: niet iedereen op aarde kan er zomaar onderdeel van uitmaken. Immigratie gecombineerd met het loslaten van een duidelijke aanpassingspolitiek erodeert dat fundament.'

Waarom zijn de reacties op woke vaak zo extreem?

'Nu woke voortdurend benadrukt dat "wit zijn" fundamenteel is voor je (negatieve) identiteit, gaan mensen hun blanke huidskleur op een positieve manier omarmen. Ik heb er vaak discussies over gehad. Eigenlijk erkent iedereen wel dat er bij woke excessen zijn, maar wat bij voorstanders altijd op die erkenning volgt is: in de kern is het een goede beweging, en die extremen zijn nodig om de meute de goede kant op te trekken. Maar volgens mij is dat helemaal niet de uitkomst hiervan. Een veel logischer uitkomst is polarisatie; dat mensen gewoon zo woedend worden van woke, dat ze op steeds extremere antikrachten gaan stemmen.

'In Nederland vind ik het nu echt zorgelijk dat er een soort triomfantisme is, van: "Haha, de PVV krijgt met migratie niks voor elkaar!" Dan denk ik: als er een heel duidelijke democratische wens is bij een groot deel van de bevolking om meer grip op migratie te krijgen, en dat wordt via allerlei instituties gedwarsboemd, wat gebeurt er dan? Als mensen via democratische weg dingen niet voor elkaar krijgen, waar gaan ze dan voor kiezen? En als je vanuit een machtspositie oplegt dat alleen jouw ideologie meetelt, dan valt te verwachten dat na een machtswisseling de andere ideologie precies hetzelfde gaat doen. Zo van: nu wij de baas zijn, moeten jullie opeens je mond houden. En dat zie ik nu in de VS helaas gebeuren.'

Wat vind je van de tegenbeweging in de VS?

'De Democraten zijn de laatste jaren echt ontspoord, dus een reactie was onvermijdelijk, maar ik maak me grote zorgen over Donald Trump. Je ziet dat een deel van de Amerikanen gewoon woedend is geworden op woke. En deels snap ik dat wel, want ik ergerde me ook vaak groen en geel. Maar die reactie is denk ik nog gevaarlijker. Welke kant gaat dat op?

'Dat is wat we nu ook in Duitsland meemaken met de AfD. Ik ben blij dat in Duitsland de CDU nu eindelijk echt beweegt. Dus echt heeft gezegd: die politiek van Angela Merkel met asiel, daar nemen we afstand van, we gaan controle nemen over onze grenzen, we gaan het op een fundamenteel andere manier organiseren. Maar het is veel te laat! Dit had allemaal al eerder moeten gebeuren. Bovendien: wat als kiezers nu niet op de AfD zouden stemmen? Zou de CDU dan het huidige nogal rampzalige immigratiemodel gewoon in stand houden? Dat is de vraag. Het zou niet zo moeten zijn dat stemmen op radicaal rechts de enige manier is voor kiezers om iets te bewerkstelligen. En daar laat het politieke midden het te veel op aankomen.

'En als je dan denkt aan de VS, dan zie je dat daar begin twintigste eeuw ook heel nare uitwassen waren omdat Amerikanen zich door te veel immigratie in hun identiteit bedreigd voelden. De Ku Klux Klan bereikte zijn hoogtepunt, en er waren ook keiharde aanvallen op Amerikanen van Duitse afkomst. Nu is er weer enorme immigratie in de VS, maar afgelopen decennia kwamen daar vanuit het establishment voortdurende verdachtmakingen over de eigen identiteit bovenop... Zo zijn gevaarlijke krachten opgeroepen.'

Is woke op de terugtocht?

'Er komt meer weerstand tegen woke, maar dat wil niet zeggen dat woke echt terrein prijsgeeft. Aan de universiteiten is het in elk geval nog steeds een ideologie die nauwelijks tegenspraak krijgt. Een van de grote problemen is dat kritisch onderzoek naar woke bijna altijd buiten de subsidiepotjes valt. Ik heb nu twee jaar subsidie om onderzoek te doen naar hoe migratiegeschiedenis wordt gebruikt in het huidige migratiedebat, waarbij ik ook kritisch kijk naar woke perspectieven.

'Maar ik ben de enige. Verder ken ik in de afgelopen tien, vijftien jaar niet één academische subsidie, noch een vaste aanstelling, voor onderzoekers die fundamenteel kritische vragen over woke aannames stellen. Zo vind ik het een

enorme misstand dat iemand als [dr. Jan van de Beek](#) zijn middelen privaat bij elkaar moet sprokkelen. Ik ben het op punten met hem oneens, maar zijn onderzoek vormt een wezenlijke aanvulling op het debat. Zijn onderzoeksvragen zijn alleen ideologisch ongewenst en dus is er geen subsidie.'

Is er iets belangrijks wat we nog niet besproken hebben?

'De positieve kanten van woke. Zo is door de MeToo-beweging Harvey Weinstein ten val gekomen, en ondanks de latere uitwassen met *'believe the victim'* vind ik dat een goede zaak. En, als ik het even bij mezelf houd: woke overdrijft enorm de omvang van racisme, maar ik denk dat ik het vroeger ietsje onderschatte. Door de aandacht die daarvoor kwam, ging ik wel beseffen dat het een groter probleem is dan ik dacht. Maar het probleem met alles is: er zit wel iets positiefs in, maar het slaat meteen totaal door.'

Maaïke van Charante is auteur van ['Het verdriet van de Schilderswijk'](#) (2021) en ['Debat Ongewenst'](#) (2023).

Wynia's Week verschijnt drie keer per week, **156 keer per jaar**, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee, **ook in 2025?** Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!